

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tractatus De Statu Hominis Morali In Vita Et Post Mortem

Opfermann, Paul

Moguntiae, 1769

Caput III. De Moralitate actûs humani, & de regula morum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40701

α) Quòd S. AUGUSTINUS liberum arbitrium saepe aliter, ac naturalem hominis facultatem expresserit; *Pelagianorum* gratiâ fecit. Cum enim tota illum inter & *Pelagianos* contentio in eo versaretur, quòd *Pelagius* sic liberum à natura datum homini arbitrium putaret, ut per sese, nec ullis aliis, nisi naturalibus viribus egens, tam bonum, quàm malum amplecti posset; S. P. ex oppositò contendebat liberum arbitrium primi parentis, ita fractum debilitatumque esse peccato, ut soli sibi relictum, nihil nisi malum eligere, & operari queat, bonum vero salutare non nisi per Christi gratiam facere. Itaque inter illos de naturali voluntatis p. testate quaestio mota non est, sed solum de integritate virium ad agendum; & S. D. Cum adversus illos Hæreticos pugnans, liberum in homine arbitrium mansisse negat, qualitatem illius, & conditionem intelligit, non verò potentiam & facultatem, *liberum* dicendo, quod non est captivum, nec peccati & concupiscentiæ nexibus irretitum.

β) Non desunt ex TT., qui præter indifferentiam iudicii, ad libertatem etiam prærequirant iudicium, sive imperium practicum, per quod intellectus determinatè voluntati proponat, hoc vel illud hic & nunc eligendum esse. Hujus tamen imperii practici distincti ab ipsa vi determinativa voluntatis nulla videtur esse necessitas: ad quid enim, cum voluntas præhabitis omnibus ad agendum prærequisitis sit facultas ejusmodi, quæ ad hoc vel illud se possit determinare? & hoc ipsum iudicium practicum debet esse subiectum libertati voluntatis, alioquin libera non esset voluntas, cum unum præ altero eligit. Aliud est de distamine ultimo practico de liceitate actionis: istud enim non tam ad libertatem, quàm ad honestatem actûs prærequiritur.

CAPUT III.

De Moralitate actus humani, & de regula moralitatis.

Ex voluntario, & libero physica actus huma- 78.
ni natura desumitur; nam inde actus Mo-

rali-
 tas
 actus
 hu-
 mani.

humanus dicitur, quod voluntariè, ac liberè, *h. e.* præviâ deliberatione, & maturo iudicio ponatur; cùm contra *actus hominis* indeliberatè prorsus, & inadvertenter fiat. Actio *physicè bona* censetur, quæ ad perfectionem, & felicitatem, sive propriam agentis, sive aliorum confert. Actio *physicè mala* est, quæ vel agenti, vel aliis incommodum adfert. Actio *physicè indifferens* vocatur, quæ neque auget, neque minuet suam vel aliorum seu perfectionem, seu felicitatem. Bonitas itaque actionis *physica* est ejus utilitas. quæ varios gradus habet. Deinceps moralitatem, sive moralem actûs humani naturam considerabimus, qua nempe in genere *moris* actus dicitur bonus, vel malus, laude aut vituperio dignus. Dicitur autem *actus moralis*, qui voluntariè, & liberè, ac cum advertentia rationis ad aliquam morum regulam ab homine procedit.

§. I.

De Moralitate actûs humani.

79.
 Prin-
 cipia
 mora-
 lita-
 tis.

Duo moralitatis principia statuit SUARESIUS, *liberam* nempe *voluntatis operationem*, & *intellectûs advertentiam*. "De ratione actûs moralis (inquit *Sect. 2. disp. I. tract. 2*) est, ut sit per se, & intrinsecè voluntarius. Hoc autem voluntarium ut sit perfectum, indiget perfectâ advertentiâ rationis, quæ in actu non ponit aliquid præter entitatem ejus, sed solum directionem quamdam, à qua denominatur actus cum advertentia, seu perfecto modo factus. Ut si quis voluntariè, & ex directione artis fingat monstrum; actio est artificiosa. Si verò volens

lens depingere hominem, casu depingit monstrum; actio non est artificiosa, sed deficiens ab arte; & tamen si consideretur physicè actio ipsa, eodem prorsus motu physico perficitur." Itaque moralitas actus physicè, & secundum se est ipse actus ab homine libere, & advertenter positus, ita, ut ratio moralitatis constituatur tum per voluntatis libertatem, tum per advertentiam rationis: quorum alterutro deficiente ipsa deficit moralitas. *Habet actus humanus, quòd sit malus, ex eo, quòd caret debitâ commensuratione. Omnis autem commensuratio cujuscunque rei attenditur per comparisonem ad aliquam regulam, à qua si divertat, incommensurata erit.* Ita S. THOMAS I. 2. q. 71. a. 6. Ceterà utrum libertatem prærequisitum dixeris, an constitutivum moralitatis; nobis perinde est.

Actus moralis dividitur in *bonum*, & *malum*: 80. prior habetur, cùm voluntas agit conformiter ad regulam morum, v. g. ea præstando officia, quæ Deo, sibi, & proximo debet. Actus moraliter malus est, quodcumque voluntas deliberate agens à regula morum deflectit. Sicut autem libertas, sic etiam moralitas, *h. e.* bonitas, vel malitia moralis propriè, formaliter, & immediatè est in ipsis actibus internis, in externis verò non nisi denominativè. Quocirca mores in ipsius animi motibus actibusque potissimum consistunt, à quibus actiones externæ bonitatem, aut malitiam suam mutuuntur. Utrorumque actuum, tam inquam externorum duplex bonitas, vel malitia distingui solet, *objectiva*, & *formalis*. Illa consistit in conformitate objecti, circa quod actus versatur, vel in difformitate ejusdem cum aliqua perfectione divina, unde

de exigit præcipi, aut prohiberi à Deo. Sic amor Dei ante omnem legem habet bonitatem objectivam, quia divinis perfectionibus vel maximè conformis est, adeo ut suppositâ naturæ rationalis creatione, eidem non possit non imperari. Sic mendacium malitiam objectivam habet, quia divinæ veracitati adversatur, ideoque exigit prohiberi. Cùm verò non omnia objecta ex natura sua sint ejusmodi, quæ ex se aut præcipi exigant, aut prohiberi; sequitur bonitatem hanc, aut malitiam objectivam minùs extensam esse præ bonitate, aut malitia *formali*, quæ sita est in ordine, aut respectu, quem actus ipse humanus dicit ad legem præcipientem, vel prohibentem: nam omnis actus, etiam ex objecto indifferens, dicitur bonus aut malus moraliter, inquantum fit juxta, aut contra legem Dei.

a) *Wolfius in Philos. pract. univ. demonstrata metho- do geom. à §. 49. ut constituat honestatem actuum libero- rum, hæc ponit theorematum: Actiones liberae bonæ per eas- dem rationes finales determinantur, per quas determinan- tur naturales; mala autem per diversas. Si actiones libe- ræ per easdem rationes finales determinantur, per quas determinantur naturales, bonæ sunt; si verò determinan- tur per diversas, mala sunt. Quod quidem principium ipse vocat fecundissimum in Philosophia præctica, utpote cui reliqua innitantur legis naturalis principia ab ipso po- sita. Nam §. 179. disertè ait: Determinatio actionum li- berarum per easdem rationes finales, per quas determi- nantur naturales, non verò per diversas; est principium cognoscendi legum naturalium, omnisque Juris naturalis. Et supra §. 154. dixerat: Lex naturæ nos obligat ad deter- minandum actiones liberas per easdem rationes finales, per quas determinantur naturales, non verò per diversas, sed ad non determinandum per diversas. Unde infert §. seq. Qui actiones suas determinat per easdem rationes finales, per quas naturales determinantur, legem naturæ servat; qui*

qui verò determinat per rationes diversas ab iis, per quas determinantur naturales legem naturæ transgreditur. Proinde tota vis honestatis ponitur à *Wolffio* in conformitate actionis liberæ cum ratione finali, determinante actionem naturalem. Si quæris ex eodem: quis tandem sit ille finis actionem naturalem determinans? respondet esse finem à Deo intentum; sic enim habet in *Theol. nat. p. 1. c. 4. §. 648.* & in *Phil. pract. §. 46.* Qui porro sint fines rerum naturalium à Deo intenti, docet §. 46. cit. *Usus facultatum animæ, & organorum corporis sunt fines à Deo intenti: etenim usus rerum naturalium omnium sunt fines à Deo intenti. Quoniam igitur in harum numero sunt etiam facultates animæ, & organa corporis humani; quin eorundem quoque usus sunt fines à Deo intenti, dubitari nequit.* Si quæris ulterius; qui sint usus, quos habent vel singillatim, vel conjunctim organa corporis, & facultates animæ? §. 45. ita scribit: *Sensus hunc habent usum, ut eorum quæ sunt, ac fiunt in universo, cognitionem adquiramus. Quodsi igitur animus quidpiam, ut cognitionem cujusdam, quod in universo est, vel contingit, nobis adquiramus sensu duce; cognitio ista finis est, quem intendimus. Similiter organa vitalia simul sumpta hunc habent usum, ut eorum functionibus vita conservetur. Quando igitur vitæ conservanda gratiâ quid facimus, & functiones organorum vitalium eò dirigimus; conservatio vitæ finis nostræ actionis est. Qui usus est ex parte rei, veluti ex parte sensuum, & organorum vitalium; finis est ex parte agentis, qui liberâ voluntatis determinatione usus istius compos fieri desiderat. Si denique ex *Wolffio* petis; an usus prædictus sensuum corporis, & facultatum animæ sit finis à Deo intentus? §. 46. cit. clarissimè sic loquitur: *Cognitio eorum, (quæ sunt, ac fiunt in universo, sibi acquirenda, & conservatio corporis sunt fines, quos Deus intendit, dum hominem produxit, cui insunt sensus, & organa sensoria, atque vitalia. Unde §. 47. veluti concludit: Si agens ideo agit, ut eum, quem habere possunt usum facultates animæ, & organa corporis, actu consequatur; actiones liberæ per easdem rationes finales determinantur, per quas determinantur naturales: si verò quid ab eo diversum intendit; actiones liberæ determinantur per rationes**

O §

fina

finales diversas ab iis, per quas determinantur naturales. Igitur ex mente *Wolfii* non alia est honestatis regula in actionibus liberis hominum, nisi ducta ab usu sensuum corporis, & facultatum animæ, qui vitæ conservationem respiciat. Sed num pejorem statuere *Epicurus* poterat? quid enim? usus talis organorum corporis, & facultatum animæ an nunquam legi divinæ erunt diffformes? nihilne inhonestum, quod ad vitæ conservationem faciat? at excipiet aliquis: honestatis regulam in usu non quocunque, sed bono organorum, animæque facultatum à *Wolfio* constitutam esse. Verùm eone tandem recidat longissimum *Wolfii* systema: eas esse actiones honestas, quas agens producit usu bono organorum, animæque facultatum; eas verò inhonestas esse, quas usu malo efficiet? cur *Wolfus* ipse ita distinguere neglexit? quorsum istud Autoris §. 21, *Naturâ obligamur ad comparationem honoris, jucunditatis, rerum externarum?*

β) Quid jam commemorem de impiis systematibus, quæ *Benedictus Spinosus* & *Hobbesius* excogitarunt? & prior quidem in tract. theol. polit. c. 16 & p. 4. Ethices proposit. 18. in Schol. ait: Hoc principium, quod unusquisque suum utile querere tenetur, virtutis & pietatis est fundamentum. Et prop. 46. in Schol. has evomit horrendas blasphemias: *Nihil nisi torva, & tristis superstitio delectari prohibet, nam qui magis decet famem, & sitim extinguere, quàm melancholiam expellere? mea hæc est ratio, & sic animum induxi meum. Nullum Nunen, nec alius nisi invidus, meâ impotentia & incommodo delectatur, nec nobis lacrymas, singultus, metum, & alia hujusmodi, quæ animi impotentis sunt signa, virtuti ducit; sed contra, quo majore lætitiâ adficimur, eo ad majorem perfectionem transimus, hoc est, eo magis de natura divina participare, necesse est. Rebus itaque uti, & iis, quantum fieri potest, delectari (non quidem ad nauseam usque nam hoc delectari non est) viri est sapientis. Non dissimilia statuit *Thomas Hobbes* in suo *L. Leviathan*, seu de Republica c. 15. *Fundamentum omnium Legum naturalium Naturæ est conservatio.* Et c. 27. *Siquis tamen Bona, servos, uxorem videns proximi sui, frui illis cum delectatione imaginatus tantum fuerit, absque omni intentione, vel**

con-

consilio per fraudem, aut vim ea occupandi, peccatum non est, neque præcepti. NON CONCUPISCES, violatio. Nam jucundi etiam imaginatione delectari ita homini naturale est, ut lex, quæ id prohiberet, etiam hominem esse prohiberet. An meliores sibi magistros optare poterant nostri temporis Theistæ, & Libertini?

Bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu: certum est apud TT. effatum. Ut igitur actus sit honestus, sive moraliter bonus, necesse est, ut, quæcunque ad actum pertinent, à morum regula non dissentiant. Proinde requiritur 1°. ut objectum, circa quod actus versantur, aut quod voluntas, cum agit, respicit, sit regulis morum consentaneum; aut saltem ejusmodi, ut ab agente morum regulis subjiciatur, si nempe ex natura sua bonitatem objectivam non habeat. Dantur enim objecta, quæ ex se neque bona sunt, neque mala moraliter, veluti *ambulatio, scriptio, &c.* 2°. *Finis* sit bonus, ad quem sc. actus ordinatur. & quidem actus morales cum præcipue ab intentione dependeant, bonitatem vel malitiam suam maximè desumunt ex fine, adeo ut juxta S. Thomam q. 18. a. 6. qui furatur, ut adulterium committat, *magis adulter sit, quàm fur.* Duplex autem finis distinguitur: alius *intrinsicus*, qui etiam *finis operis* dici consuevit, ad quem actus ex natura sua ordinatur, ut dare eleemosynam ad sublevandum pauperem; alius *extrinsecus*, sive *operantis*, quem sibi operans ex arbitrio suo præfigit; veluti cum parcè vivis, ut eleemosynam dare queas; actus hic ex fine intrinseco erit actus temperantiæ; ex fine extrinseco actus misericordiæ; erit quoque actus obedientiæ, si intendas, ut præcepto Evangelico obedias. 3°. Nulla *circumstantia* debet esse mala.

Dicun-

81.
Re-
quisi-
ta ad
hone-
sta-
tem
actus.

Dicuntur autem *circumstantiæ morales*, quæ actum in genere moris comitantur, veluti *tempus*, *locus*, *conditio operantis*, & similes hoc versu expressæ: *Quis*, *quid*, *ubi*, *quibus auxiliis*, *cur*, *quomodo*, *quando*. Ubi *Quis* non denotat nudam personam, sed qualitatem, statum, conditionem, ætatem personæ sive facientis aliquid, sive patientis: nempe si aut sacris ordinibus initiatus, aut nulli voto obnoxius contra castitatem peccaverit. *Quid* magnitudinem, aut parvitatem, multitudinem aut paucitatem denotat, uti furtum decem denariorum, aut decem nummorum aureorum. *Ubi* non locum simpliciter, sed eundem qualitate adfectum, sacrum videlicet, aut non sacrum: sic furtum in loco sacro sacrilegium est. *Quibus auxiliis*, *h. e.* quo instrumento, quo medio, quo socio. *Cur*, quo fine extrinseco actio fiat, puta si quis occiderit furti, vel vindictæ gratia. *Quomodo* non significat modum actui essentialem in genere morali, sed actûs boni vel mali qualitatem, uti intensè, vel remissè, destinatâ operâ, vel casu, cum aut sine mora. *Quando* non simpliciter tempus significat, sed quamdam ejus conditionem, puta dominicæ, aut festæ diei.

2) Sequitur ex his 10. Actum de se bonum fieri moraliter malum ex fine malo, ut si quis bonum opus unicè faciat, ut *Phariseorum* more videatur ab hominibus. 20. Actum ex objecto malum sumere novam malitiam ex malo fine, veluti si quis furtum committit, ut indulgere potius intemperantiæ possit. 30. Actum de se malum nullam recipere bonitatem ex fine bono, uti quando quis furatur, ut sublevet pauperem. 4to. Eundem actum plures virtualiter bonitates, aut malitias continere, cum vel objectum,

ctum, vel finis, vel circumstantiæ faciunt, ut pluribus legibus formaliter diversis con aut difformis sit. Sic qui furatur, ut fornicetur, duplicem contrahit malitiæ speciem, sc. furti ex objecto, fornicationis autem ex fine. 6to. Si actio de se indifferens sit; tota ejus bonitas, vel malitia ex fine operantis dependet. Similiter actus virtutum moralium (secus est de actibus virtutum theologicarum, quia hi per se hominem cum Deo conjungunt) ut boni moraliter sint, & laude ac premio digni, requiritur, ut operans ipsam honestatem saltem *exercitè* intendat. Unde etsi cognoscas honestum esse, eleemosynis sublevare pauperem, & ipsi aliquid porrigas, non ideo agis laudabiliter, nisi exercitè intendas honestatem ex hac pauperis sublevatione relucens, ab eaque ad eleemosynam largiendam movearis. Hinc S. AUGUSTINUS in *Ep. 31. Bonum opus, inquit, intentio facit. Non valde attendas, quid homo faciat, sed quid, cum facit, aspiciat.*

δ) Circumstantia quamvis extra substantiam actus posita sit, illum tamen variè adficit. Alia est *pure physica*, quæ nec auget, nec minuit bonitatem, vel malitiam moralem actus, ut si quis alium interficiat dextrâ, vel sinistra manu. Alia circumstantiæ sunt *morales*, quæ actus moralitatem adficiunt. Ex his alia dicuntur *aggravantes* tantum, vel *minuentes* intra eandem objecti speciem. Alia speciem peccati mutant; sic in furto rei sacræ peccatur contra justitiam, & contra religionem. Hæ nimirum circumstantiæ transeunt in objecta, adeo, ut quod actionis externæ circumstantia dicitur, sit objectum actus interni; ideoque actionem in nova specie constituit. Aliquando circumstantiæ bonitatem moralem objectivam actus omnino destruunt. Sic redditio debiti conjugalitatis in loco sacro non amplius est opus justitiæ, sed sacrilegium.

ε) Actus ut moraliter malus sit, necesse non est; ut quis malitiam directè intendat; sed sufficit eandem indirectè, virtualiter, & implicitè esse volitam: quia quisquis peccat, vix unquam eo malitiæ proventus est, ut ipsam malitiam objectivam intendat, statuendo intra se: volo hoc objectum, quia lege divina prohibitum est. Sufficit itaque appetere rem ejusmodi, cui videt malitiam esse adnexam. Ex opposito ut actus sit naturaliter bonus requiritur, ut
ipsa

ipsa honestas per se, & directe intendatur, tum quia plus requiritur ad opus bonum, utpote perfectivum hominis, cum actus malus non sit nisi defectus; tum quia honestas per se, & directe intendi potest, non item inhonestas, cum homo etiam ex malitia peccans in objecto quamdam delectabilitatem, vel utilitatem sibi fingat.

§2. Actus humanus dicitur indifferens vel quoad
 Actus *speciem*, vel *in individuo*; prout nempe conside-
 indif- ratur vel precise in se tantum, & ratione objecti;
 ferens vel prout est in operante, & unà simul complecti-
 tur finem, & circumstantias. Qui quidem actus
 in individuo erit *per se* indifferens, si nullâ lege
 præceptus sit, aut prohibitus; *per accidens* verò,
 si tantum permissus est supposito aliquo errore, aut
 ignorantia. Dari actus humanos (de actibus enim
 indeliberatis certum est, illos nec positivè honestos,
 nec inhonestos esse ex defectu libertatis, & adver-
 tentiæ ad regulam morum) ex sua specie, sive quoad
 objectum præcisè consideratos, moraliter indiffe-
 rentes; communissima TT. sententia est. *Sunt*
quædam facta media (inquit S. AUGUSTINUS L. 2.
de Serm. Dom. in monte c. 18.) quæ possunt bono,
vel malo animo fieri, de quibus judicare temera-
rium est. Et S. HIERONYMUS ep. 89. *Bonum est*
continentia, malum est luxuria, inter utrumque
indifferens ambulare. Et cur dari nequeant actus
 morales, qui spectato præcisè objecto materiali nec
 præcepti sint, nec prohibiti, sed merè permissi?
 hujusmodi certè sunt *ambulare, fricare manus,*
abigere muscas, & similes. Esto, objectum mo-
 tivum, quod actus internus semper respicit præter
 objectum terminativum, nunquam non honestum
 sit, aut inhonestum; num ideo actus secundum obje-
 ctum

Cum materiale præcisè spectatus indifferens non est?
 2°. Dari posse actum aliquem in individuo bonum,
 qui tamen nec meritorius sit, neque demeritorius,
 adeoque indifferentem ad præmium & finem super-
 naturalem, nemo Catholicorum facilè negat, præ-
 fertim post varias propositiones *Baji* damnatas, in-
 ter quas 25. sic habet: *Omnia opera Infidelium*
sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vi-
tia. 27. *Liberum arbitrium sine gratia Dei*
non nisi ad peccandum valet. 37. *Cum Pelagio*
sentit, qui boni aliquid naturalis, id est, quod
ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit.
 Et 22. *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apo-*
stoli ad Rom. 2. Gentes, quæ legem non habent,
naturaliter, quæ legis sunt, faciunt, intelligunt
de Gentibus Fidei gratiam non habentibus. Det
 Infidelis eleemosynam ex motivo misericordiæ: hic
 certè actus moraliter bonus est ex objecto, fine &
 circumstantiis, quin præmium supernaturale me-
 reatur, quin tamen etiam peccaminosus sit. 3°. Non
 posse dari actum indifferentem in individuo relatè
 ad honestatem naturalem, nisi tantum *per accidens*,
 fatentur plurimi: nam homo deliberatè agens re-
 spicit finem naturæ rationali aut consentaneum,
 aut difforem: si prius; est actus moraliter bonus.
 Si 2^{dum}: jam actus moralem inhonestatem habet.
 Nimirum recta ratio dicit, ut creatura intellectu
 & voluntate prædita, quodocumque cum delibera-
 tione & consilio agit, servitutis suæ memor in glo-
 riam Conditoris operetur omnia, atque ad illum
 tamquam in finem ultimum singulas actiones refe-
 rat. Et sicut Deus ita est finis hominum ultimus,
 ut nefas sit in quacumque re creata ultimò conquie-
 scere;

scere; sic debitus creaturæ ad Creatorem ordo postulat, ut se suaque omnia in hunc ipsum finem sollicitè disponat. Certè nihil magis sana ratio dicit, nisi ut homo debitè sese habeat ad Deum, ad semetipsum, & proximum suum: quæ quidem obligatio ita cujusvis hominis deliberatè agentis animum occupat, ut post evagationem rediens ad se animus errorem, si quem admisit, continuò agnoscat, nec sine poenitudine in semet ipso reprehendat. Nam semper nosmet ipsos, nostrasque actiones judicamus. Siquidem innatâ quadam vi, quæ ex arbitrio minimè pendet, nos ipsos approbamus, vel condemnamus, non minùs, atque actiones illæ, quæ ad alios spectant, semper ab aliis dijudicantur, eorumque vel approbationem referunt, vel condemnationem, eo effectû, ut eorum provocent etiam vel amorem, ex quo adfectu ad bene faciendum nobis propensi sunt; vel contemptum & indignationem excitent, quibus ad nos malè, excipiendos inclinantur. Denique naturæ Autor Deus non potuit non operari omnia propter semet ipsum; igitur necessariò voluit, ut quoque rationalis creatura deliberatè agens ad Deum ultimatò referret omnia: quod ubi homo præstat, juxta legem naturalem sibi innatam operatur, ideoque honestè; si secus, legem violat, & inhonestatis reus evadit.

2) In omni humana actione tria menti obversantur, objectum, finis, & circumstantia, quæ si bona sint, & cum dictatu rationis congruant, necesse est, ut actio sit moraliter bona; si vel unum ex his tribus non consentiat regule, actio manifeste mala est. Quocirca Stoici statuebant: *nisi ratio jubeat, digitum exereus peccas.* Unde & S. THOMAS 1. 2. q. 18. a. 9. Oportet, inquit, quod quilibet

bet individualis actus habeat aliquam eorum circumstantiam, per quam trahatur ad bonum, vel malum, ad utrumque ex parte intentionis finis. Cum enim rationis sit ordinare, actus à ratione deliberativa procedens, si non sit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, & habet rationem mali. Si vero ordinetur ad debitum finem, convenit cum ordine rationis, unde habet notionem boni; necesse est autem, quòd vel ordinetur, vel non ordinetur ad debitum finem; unde necesse est omnem actum hominis à deliberativa ratione procedentem in individuo consideratum bonum esse, vel malum. Sufficit tamen, actum quemlibet deliberatum virtualiter saltem & exercitè referri ad Deum finem ultimum, ut adeo agrotus v. g. honestè agat, sumendo medicinam, ut pristinam valetudinem recuperet, quam pro habituali animi sui dispositione ad gloriam divinam refert. Sic etiam quisquis propter relucentem ex aliqua actione honestatem agit, eo ipso censetur respicere Deum tamquam omnis honestatis fontem, aut regulam.

n) Dari legem naturalem, qua homo deliberatè agens teneatur referre omnes suas actiones ad Deum finem ultimum, quis facillè neget? quod si enim agentia naturalia determinantur ab Autore nature per inclinationem naturalem ad fines sibi suæque naturæ proprios; num Deus agentia libera per leges, & præcepta non determinaverit ad fines naturæ rationali consentaneos? quis neget naturæ legem in cordibus nostris scriptam esse: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota mente tua, ex totis viribus tuis?* quis autem finis naturæ rationali magis proprius est, quàm honestum sectari? neque Deum ex toto corde, & ex omnibus suis viribus diligit, quisquis in alio, præterquam in solo Deo, tamquam in ultimo fine conquiescit, aut qui se suæque omnia ad Deum referre negligit, & contemnit. Quæ quidem omnia ex ipso rationis lumine ita innotescunt, ut cuiusvis ad officia sua naturaliter debita attendenti facillè pateant. Quamvis fieri per accidens possit, ut quis naturalis hujus obligationis immemor aliquando operetur; ferè sicut quis ex ignorantia invincibili judicare quandoque potest, mendacium hic

226 DE REGULA MORUM.

& nunc licitum, immo sibi præceptum esse, licet *mentiri* ipso naturali Jure prohibitum sit.

9) Hæc verba Apostoli 1. ad *Cor. 10. sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*, juxta quosdam TT. continent solummodo consilium, juxta alios præceptum solis Christianis impositum; juxta plerosque ipsius legis naturalis præceptum declarant. Sequitur hinc, actionem humanam non ordinatam ad finem honestum, esse saltem imperfectionem positivam, ideoque moraliter malam, & vituperio dignam. Imperfectio autem *moralis positiva* tunc datur, quando homo deliberatè agens omittit illud, quod advertit hic & nunc magis placere Deo, & ab ipso suaderi; vel cum facit id, cujus contrarium magis Deo placet, & ab ipso consulitur. Hæc quamvis per se loquendo culpa non sit, vel peccatum, attamen dici moraliter mala potest, cum re ipsa mereatur reprehensionem, & exhortationem ad oppositum. *Negativa* imperfectio in eo sita est, quod actus moralis non habeat totam perfectionem, quam ceteri actus ejusdem virtutis habere solent; hæc non est mala nisi respectivè tantum, & negative, quatenus caret tantâ perfectione, quantum alii ejusdem speciei actus habent, Qui laudata Apostoli verba intelligunt de præcepto solis Christianis imposito, contendunt, teneri Christiano referre actiones suas omnes deliberatas etiam ad finem ultimum supernaturalem. Id quod confirmant aliis Apostoli verbis ad *Col. 3, v. 17. Omne quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini Jesu Christi facite, gratias agentes Deo, & Patri per ipsum.* Neque ideo impossibilia aut suavit, aut præcepit Apostolus, cum necessum non sit, ut quis *expresse, & actuali mentis proposito* omnia ad promovendam Dei gloriam referat; modò *virtualiter*, quod fit, ubi quis generatim finem à Deo sibi præstitutum intendit. Præterea si datur præceptum non loquendi verbum otiosum, juxta illud, quod Christus *Matth. 12* dixit: *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii.* Ex verbis enim *tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis*; Cur neges dari præceptum non operandi otiosè? erit autem otiosa actio deliberata, cui honestus finis præstitutus non

DE REGULA MORUM. 227

non est, sicut verbum otiosum ex mente S. Gregorii (L. 7. Mor. c. 25.) est, quod utilitate rectitudinis, aut ratione iusta necessitatis, aut pie utilitatis caret. Unde S. HIERONYMUS in Pl. 16. Si de verbis otiosis redditur ratio, quanto magis de operibus?

Si ais I. In Synodo CONSTANTIENSI Sess. 15^a damnata est propositio Joannis Huss: Divisio immediata humanorum operum est; quod sint virtuosa, vel vitiosa. Item ab ALEXANDRO VIII. damnata est hæc 7ma: Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi; si Dei, charitas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est. Ergo. Resp. Prior illa propositio damnata est in pravò sensu Joann. Huss volentis omnia opera à Justo edita bona esse, mala autem esse opera quæcumque à peccatore elicita, nam illud suum adsertum ita confirmatum ibat: quia si homo est vitiosus, & agit quidquam, tunc agit vitiosè; & si est virtuosus, & agit quidquam, tunc agit virtuosè. Quia sicut vitium, quod crimen dicitur, sive peccatum mortale, inficit universaliter actus hominis vitiosi; sic virtus vivificat omnes actus hominis virtuosi. Quod falsum est, cum & justus cadat de die septies; & peccator moraliter bene agere possit. In altera propositione rediviva est propositio 38va Baji jam pridem damnata: Omnis amor creature rationalis, aut vitiosa est cupiditas, quæ mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur; aut laudabilis illa charitas, quæ per Spiritum Sanctum in corde diffusâ Deus amatur. Ut adeo mirum sit errorem hunc iterum propugnatum fuisse à Joanne Sinnichio Lovaniensi, die 4. Aprilis, 1661, & à Macario Hermans,

vermans, Antverpiensi, die 19. Maji 1675, post jam proscriptam, ut dictum, illam *Baji* propositionem: & meritò, eoquod detur amor, qui neque est vitiosa cupiditas, neque charitas supernaturalis; ideoque datur actio deliberata, quæ neque est concupiscentia carnis, nec charitas Patris. Quippe *Bajus* negabat possibilem in natura lapsa quemcumque actum virtutis contradistinctæ à charitate supernaturali; & idcirco docuit omnem actum liberum vel esse meritorium vitæ æternæ, si sit elicitus à charitate; vel esse peccaminosum, si ad perfectionem charitatis supernaturalis non peringat.

Si ais II. Idem Pontifex damnavit hanc I. propositionem: *Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali; formabilis verò in conformitate cum regula morum.* Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè. Ergo. *Resp.* Hæc propositio malâ fide objicitur, nam verba immediatè sequentia, in quæ damnatio cadit, sunt: *Hunc homo non tenetur amare neque in principio, neque in decursu vitæ suæ mortalis.* Id autem omnino falsum est, tum quia ex ipso rationis lumine absolum est hominem nunquam, aut rarò admodum ad Deum finem ultimum se convertere per actus theologales Fidei, Spei, & Charitatis; tum etiam quia lege naturali tenemur Deum colere cultu præstantissimo supremæ ejus excellentiæ debito, quod potissimum per actus theologales præstatur; ac denique quidam contemptus est, atque insignis ingratitude, infusis virtutum theologalium habitibus fere nunquam uti.

§. II.

De Regula Moralitatis.

Regula generatim vocatur, juxta quam dirigitur 83. aliquid, & veluti mensuratur, ut debito modo se habeat ad finem suum. Proinde *regula moralitatis* dicitur illa, cui si actiones humanae congruant, moraliter bonae, & honestae sunt; inhonestae autem & malae, si eidem difformes existant. Duplicem humanarum actionum regulam TT. distingunt, aliam externam, & remotam, quam etiam *objectivam*, & *fundamentalem* vocant; aliam *internam*, *formalem* & *proximam*, quae sit ipsa *conscientia*. Prior est ratio illa objectiva, unde actus morales habent, quod boni, aut mali sint, eoquod sit ipsa actionum humanarum norma, dirigens hominem in operando. Dari hujusmodi regulam morum certum est, nam ratio, cur aliqui actus humani sint boni, alii mali; alia reddi non potest, nisi quod alii regulae ejusmodi conformes sint, difformes alii. Nimirum esse bonum vel malum morale non est quid absolutum, sed respectivum, ideoque per commensurationem ad aliud, quod *regula morum* nuncupatur. Cujus quidem istae statuuntur proprietates, ut sit prima, adaequata, universalis & efficax totius moralitatis norma, ex se indefectibilis, alioquin nec prima foret, nec certa moralitatis mensura. In constituenda hujusmodi regula non una omnium est sententia. Alii naturam rationalem quae talem, alii Legem Dei aeternam contendunt esse rationem ultimatam & fundamentalem, unde omnis honestas, aut inhonestas formalis in actiones humanas derivetur.

QUAESTIO I.

An Regula moralitatis objectiva sit natura rationalis?

84. **N**atura rationalis non est regula objectiva actio-
 Natu-
 rarum,
 non
 est
 prima
 mo-
 rum
 regula.
 num humanarum, ex qua istae suam moralitatem mutuuntur. Nam ratio haec objectiva sit prima, sit indefectibilis, sit universalis, & efficaciter obligans ubique, & omnes: quaeritur enim, unde actiones humanae omnes bonitatem suam moralem, vel malitiam accipiant? talis autem ratio non est natura rationalis, etiam qua talis: cum enim ipsa sit quaedam participatio naturae, & rationis divinae; hoc ipso est interpretis regulae primae increatae, quam per sua nobis dictamina promulgat; igitur non est prima moralitatis norma. Neque ex se indefectibilis est, quia eatenus duntaxat censetur non deficere ab honestatis tramite, quatenus cum Ratione divina congruit; neque est universalis, eoquod tota specie naturae rationalis superior non sit; neque vim habet efficaciter obligandi omnes, ista enim non nisi in superiore residet. Quis nesciat, naturae rationali data esse praecipua à Deo, ex quorum praescripto honestè agat faciendo bonum, & malum fugiendo? igitur ipsa à priore & superiore regula dirigitur. Quoties viri, qui recta ratione sua optimè uti consueverunt, inter se dissident circa honestatem actus, & inhonestatem? in tali autem casu an una eademque erit ratio moralitatis, an diversa? an natura rationalis abstracta, an prout est in singulis individuis? & quid tandem intelligatur per naturam rationalem quae talem?
 an

an ipsa recta ratio? verum hæc unde rectitudinem suam habet nisi à Deo? quis tunc actus dicetur inhonestus? an qui difformis bono physico naturæ particulatis? igitur mori pro patria civi erit inhonestum; an qui difformis bono physico totius Reipublicæ? igitur mendacium, ex quo salus patriæ dependeret, honestum erit.

Respondetur ad objecta.

Obj. I. Apostolus ad Rom. 2. Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt; ejusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex; ergo. Resp. Addit continuò Apostolus v. 15. qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum. Itaque sensus est, Gentes tametsi legem à Moyse scriptam non habeant, habere tamen aliam legem scriptam in cordibus suis, quibusvis scilicet hominibus à Deo inditam, perque ipsam rationem nobis promulgatam, cui si gentes obtemperaverint, meliorem illarum conditionem fore, ac Judæorum, qui auditores duntaxat legis essent, non factores. Redarguit nempe Apostolus Judæos, quòd sola legis cognitione, & carnis circumcisione gloriarentur, ideoque aspernarentur Gentiles legis naturalis custodes, à quibus ipsi olim essent judicandi. Circumcisio quidem prodest, si legem observes: si autem prævaricator legis sis, circumcisio tua præputium facta est. v. 25. & v. 26. Si igitur præputium (h. e. Gentilis) justitias legis custodiat: nonne præputium illius in circumcisionem reputabitur? ac v. 27. Et judicabit id, quod ex natura est præputium, legem consummans,

mans, te, qui per literam & circumcissionem pravaricator legis es.

Inst. S. THOMAS in h. l. ait: *Sine lege potuit quidem cognosci peccatum, secundum quod habet rationem inhonesti; non autem secundum quod importat offensam Dei; igitur inhonestas petitur à natura rationali, h. e. à difformitate cum illa.*
Resp. S. D. per *inhonestum* vel intelligit *malum physicum* (nam inhonestas moralis ab offensa Dei non sejungitur) quod sine lege cognosci possit; vel *inhonestatem fundamentalem*, quæ pro priori ad legem datur, in iis videlicet, quæ intrinsecè & ex natura sua sunt mala; vel denique *inhonestum ejusmodi*, quod quamvis re ipsa offensam Dei importet, sub hac tamen clara, & distincta notione, quod Dei offensa sit, non cognoscatur, uti accidit in homine Deum nonnisi sub attributo Supremi Legislatoris cognoscente. Quod ait idem q. 18. a. 5. *In omnibus bonum & malum dici per comparisonem ad rationem; & q. 71. a. 2. Illud esse bonum hominis, quod est secundum ordinem rationis & naturam ejus; verum est, si intelligatur ratio lege divinâ informata, aut quæ legem Dei nobis applicat.*

Obj. II. S. AUGUSTINUS L. 12. de civ. c. 1. ait: *Omne vitium naturæ nocet, ac per hoc contra naturam est.* Et L. 11. de civ. c. 17. *Vitium ita contra naturam est, ut non possit nisi naturæ nocere, Ergo.* *Resp.* Verissima hæc sunt; quia vitium omne adversatur naturæ perfectioni, aut physicæ, aut morali: sed num ideo honestas, aut inhonestas à natura rationali peti debent? ista præconis instar dictat promulgatque, quid lege divinâ

divinâ præceptum, vel prohibitum sit, quin ratio moralitatis objectiva dici mereatur. *Nil malum, nisi quia lege divinâ prohibitum*, ait ipse S. Pater L. I. de *lib. arb.* c. 3. Et vulgatissima est peccati notio, quam dedit, quod sit dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei.

Obj. III. ALEXANDER VIII. P. M. damnavit hanc *gnam* propositionem: *Re vera peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura rationali, sine ullo ad Deum offensum respectu.* Igitur qui sic odit peccatum, non peccat. Cùm verò talis agat moraliter, nam intendit fugere peccatum; operatur cum advertentia ad regulam morum, quæ proinde est ipsa natura rationalis. *Resp.* Propositio hæc meritò damnata est, tum quia supponit, posse objectum aliquod attingi ut disconveniens naturæ rationali absque ullo ad Deum offensum respectu, quia dicit, posse quemquam odisse peccatum merè ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura rationali, sine ullo respectu ad Deum offensum, ac proinde videtur etiam supponere posse peccare quemquam sine respectu ad Deum. Tum, & præcipuè, quia, ut ait VIVA, more aliarum propositionum *Bajanarum* pro fundamento habet, quòd omnis humana actio deliberata, quæ non sit Dei dilectio, peccaminosa sit; quod in *Bajo* jam pridem fuerat damnatum.

Obj. Esto, recta ratio in homine aliquando deficere possit; at non ipsa natura rationalis, hæc enim est ipsa naturæ humanæ essentia, quæ à Deo non dirigitur. *Resp.* Num idem sonant: esse conveniens naturæ rationali, & esse conforme rectæ

234 DE REGULA MORUM.

rationali? an diversa sunt? si primum: cur natura rationalis non æque deficere possit, ac recta ratio? si 2dum: quid igitur natura rationalis plus habet, quàm recta ratio in ordine ad mores hominum bene formandos? Si dicis: natura rationalis est ipsum moralitatis fundamentum, & principium directivum, quod recta ratio applicat; peto iterum: unde hoc habeat natura rationalis? eidem vim hujusmodi præceptivam quis dedit? unde constat præcepta ejus indefectibilia esse? quare natura hæc ea absolutè præceperit, quæ ad finem hominis ultimum conducunt; prohibuerit alia, quæ ab eodem fine avocant? an fortè ipsa ad finem ultimum supernaturalem sese ordinavit? sin Deus hunc finem præfixit, igitur & media statuit idonea & necessaria ad finem hunc consequendum. Denique natura rationalis etsi in ratione naturæ nequeat deficere; at in genere morum eandem indefectibilem non esse, perpetui defectus satis manifestant.

Q U A E S T I O II.

Utrum Lex Dei æterna sit principium primum humana actionis directivum?

85.
Lex
æter-
na
Dei.

Deum habere providentiam rerum omnium, & præ cæteris creaturæ rationalis, certum est: nam istam exigunt Dei Bonitas, Sapientia, & Justitia. Hæc autem providentia cùm creaturas racionales ad finem ultimum per media apta disponat, necessariò supponit æternam quamdam rationem practicam easdem gubernandi, h. e. normam, sive regulam, ad cujus ductum rationalis natura actiones suas componere debet, ut finem suum ad-
sequa.

sequatur. Hæc autem norma *lex Dei æterna* vocatur: *lex* quidem, quia est ordinatio Supremi Legislatoris creaturæ rationali per rectam rationem aut etiam exterius promulgata; *æterna* verò, quia etsi in tempore promulgata fuerit, postquam videlicet homines fuerunt conditi; ab æterno nihilominus in mente Dei existit. *Aeternus divina mentis conceptus* (inquit S. THOMAS q. 91. a. 1. ad 1.) *habet rationem legis æternæ, secundum quod ordinatur ad gubernationem rerum ab ipso præcognitarum.* Quod tamen ita nolim intelligas, ut existimes hæc vel similia dictamina: *non esse mentiendum, peccatum esse puniendum, parentes esse honorandos,* quæ in mente divina existunt, esse ipsam legem æternam, eoquod sub hoc præcisè aspectu non sint nisi cognitio speculativa talium objectorum. Necessum proinde est, ut accedat actus, & imperium divinæ voluntatis, quo rationalis creatura practicè moveatur ad suas actiones his, quæ in divina mente existunt, dictaminibus conformandas. Nempe lex omnis potissimum fita est in ordinatione voluntatis, quæ est in legitimo Superiore. Lex ista æterna latius patet, quàm lex naturalis; hæc enim est ordinatio divinæ voluntatis necessaria circa ea, quæ ex natura sua vel bona, vel mala sunt, creaturæ rationali per rectam rationem promulgata; illa verò omnem gubernandi modum complectitur; igitur & legem positivam, quam Deus ab æterno decrevit dare hominibus in tempore, ut norma esset actionum, quæ ponendæ forent, aut omittendæ. Itaque materia hujus æternæ legis sunt omnes actus morales tam boni, quàm mali, *h. e. Lex Dei æterna versatur circa actiones humanas,*

manas,

manas, ita ut hæc vel moraliter bonæ sint, vel malæ, in quantum eidem conformes sunt, aut difformes. Cæterà tametsi lex Dei æterna in se una sit, & simplicissima; ita enim exigit perfectissima Dei simplicitas; ratione tamen nostrâ multiplex est secundum plures leges formaliter distinctas. Dicta hæcenus ut clariora evadant, sit iste rerum & actuum ordo. 1°. Deus omnem rectitudinem & perfectionem essentialiter continet: atque hoc fundamentum est omnis divinæ legis, ut recta sit, & iusta. 2°. Concipitur homo, tamquam creatura rationalis libere à Deo producenda, & per legem dirigenda ad finem suum ultimum. 3°. Concipitur habitudo ipsorum actuum ad normam dirigi aptorum, ita tamen, ut quidam actus necessario, præcipi debeant, alii necessariò prohiberi, eoquod illarum imperium aut prohibitionem ipsæ perfectiones divinæ exigant; quocirca bonitatem quamdam, vel malitiam fundamentalem habere dicuntur; cum contra alii sub præceptum aut prohibitionem libere cadant. 4°. Concipitur lex ipsa tamquam norma, ad quam istiusmodi actus dirigendi sunt. 5°. Denique concipitur honestas, & turpitudine formalis tamquam adfectiones actuum ad normam suam relatorum.

æ) Igitur Lex Dei æterna est ordinatio divinæ voluntatis circa ea, quæ facere homo, vel omittere tenetur, ut ad finem suum ultimum pertingat. Eadem complectitur legem naturalem & positivam, ideoque homini applicatur vel per rectam rationem, vel per alias revelationes externas. 2°. Dividitur in *præcipientem*, qua aliquid fieri præcipitur; & in *prohibentem*, qua fieri aliquid prohibetur. Ad legem præcipientem reductivè pertinet *consilium*; nam actus

actus humanos per consilia quoque dirigi quis neget? & quidem actus ejusmodi juxta beneplacitum divinum sunt, laudemque ac pramium merentur; igitur honestatem moralem habent, ac proinde conformitatem cum quadam morum regula; quæ autem ista, nisi lex consulens, aut divinum consilium?

Lex Dei æterna est principium primum actionum humanarum directivum. Dari in mundo rationali regulam morum certam atque indefectibilem exigit tum recta ipsius naturæ rationalis constitutio, & felicitas; tum ratio sapientis & providi Gubernatoris, qui ipse Deus est. Ista autem quæ alia sit nisi lex Dei æterna? est sanè hæc *prima*, est *indefectibilis*, est *universalis*, omnesque legum capaces efficaciter obligans. Ab ista lege æterna ceteræ omnes vim suam obligandi habent, quia, ut loquitur S. AUGUSTINUS L. I. de *lib. arb. c. 6.*, *nihil est in temporali lege justum, quod ex lege æterna non derivetur*; Neque ulla hominum potestas nisi à Deo est, juxta illud *Prov. 8. Per me Reges regnant, & legum conditores justa decernunt.* Lex autem ista æterna, quatenus in Deo est, dicit, aut præsupponit *actum Intellectus divini*, quo judicat rem, seu materiam ferendæ legis, hominibus ad eorum felicitatem necessariam, aut convenientem esse, atque expedire, ut illis servanda præcipiatur. Dein & præcipuè *actum voluntatis*, quo Deus efficaciter vult mortales obligatos esse ad ea observanda, quæ ipsis vel congrua, vel necessaria judicat. Unde S. THOMAS 2. 2. q. 104. a. 1. ad 2. *Ipsa Dei voluntas est, inquit, prima regula, qua regantur omnes naturales voluntates.*

86.
Regu-
la mo-
rum.

Respon-

Respondetur ad objecta.

Obj. I. Multa sunt prohibita, quia mala, cuiusmodi sunt furta, adulteria; &c. igitur jam ante legem Dei datur operum inhonestas. *Resp.* Multa sunt prohibita per legem Dei æternam, quia mala sunt *radicaliter*, aut *fundamentaliter*. C. Quia sunt *formaliter* mala. N. Itaque ante legem Dei datur inhonestas operum fundamentalis, eorum videlicet, quæ divinis perfectionibus repugnant; unde movetur Deus ad istiusmodi actus prohibendos: quin tamen ulla detur honestas, aut inhonestas formalis, sita in conformitate, aut difformitate cum lege Dei æterna præcipiente vel prohibente.

Inst. I. Deo per impossibile non existente, adhuc honestè ageret, qui daret eleemosynam; & inhonestè, qui alterum iniquè occideret. *Resp.* Huiusmodi actiones in ista hypothese forent bonæ, aut malæ, bonitate & malitiâ *physicâ*, non autem *moralî*. Quod verum est, etiamsi in eadem hypothese existeret humana lex eleemosynam præcipiens, & iniquam prohibens alterius occisionem: cum enim lex humana vim suam omnem obligandi mutuetur à lege Dei æterna; hæc non existente, neque illa in conscientia efficacem obligationem pareret. Immo in tali casu mendacium *v. g.* & *furtum* nequidem propriè difformia rationi essent, nec eleemosyna eidem conformis: omnis enim actuum humanorum conformitas cum ratione, aut difformitas est talis per respectum ad rationem seu regulam applicantem iussu divina, sive etiam in
quantum

quantum est quædam divinæ Rationis participatio. Inde est, quod PP. communissimè peccatum definiant, esse transgressionem divinæ legis. *Neque peccatum erit* (inquit S. AUGUSTINUS L. 2. de peccat. mer. c. 16.) *siquid erit, nisi divinitus jubeatur, ut non sit.* Quibus prævit Apostolus ad Rom. 4. dicens: *Ubi non est lex, nec pravari- catio.*

Inst. 2. Intelligimus multas esse actiones honestas, quin cogitemus de lege Dei, v. g. audire Sacrum die festo, honorare parentes, &c. *Resp.* Quin cogitemus de lege Dei *explicitè*, & sub ratione expressa principii primi directivi. C. Quin cogitemus saltem *implicitè*, *virtualiter*, & *exercitè* N. Præceptis humanis obtemperamus, quia hæc est Dei voluntas: igitur hoc ipso similes actus divinæ legi conformamus. Sunt equidem leges humanæ & ipsæ actionum nostrarum regula, at non nisi *secunda*, dum *prima* omnium & ultima lex Dei æterna est.

Inst. 3. Lex Dei æterna nobis ignota est: & quo pacto prima morum regula sit? *Resp.* Lex ista, in quantum legem naturalem complectitur, quoad principia prima & universalissima, item quoad conclusiones cæteras ex illis immediatè & facilè fluentes nobis per rationem sufficienter applicatur; quatenus verò legem Dei positivam in se continet; revelationis externæ ope, & ministerio innotescit.

Inst. 4. Sic actiones humanæ erunt æqualiter inhonestæ, aut honestæ, sicut actus divini omnes æqualiter honesti & sancti sunt. *Resp.* Tametsi omnium actionum regula sit voluntas Dei; hæc tamen cum actus omnes non approbet, aut reprobet æqualiter, sed
alios

alios magis, minùs alios; inde habetur formalis honestas, vel inhonestas inæqualis. Ad actus divinos quod attinet: hi cùm essentialiter recti, & indefectibiles sint, regulâ non egent; equidem conformantur sapientiæ, & rectitudini infinitæ: verùm ista propriè regula non est. Præterea quamvis actus divini omnes æqualiter honesti sint *intrinsecè*, quia omnes ab infinita ejus bonitate, & sapientiâ procedunt; objecta tamen actuum divinorum sunt diversæ bonitatis, veluti Incarnatio, & negatio illius. Hinc Deus per volitionem Incarnationis fit magis laudabilis *laudabilitate extrinsecâ* propter majorem gloriam accidentalem.

Obj. II. Si voluntas Dei est actionum humanarum norma, igitur homo potest velle id ipsum, quod Deus vult, ideoque potest honestè velle occisionem & mortem parentum, damnationem reprobatorum, &c. *Resp.* Voluntas Dei, qua ipsa vult objectum, non est regula moralitatis, sed in quantum vult, & præcipit, ut nos objectum aliquod velimus. Proinde homo ea velle duntaxat honestè potest, quæ Deus vult, ut velimus. Prohibuit autem, quæcunque amori, quem quisque proximo debet, adversantur.

Obj. III. Lex Dei æterna est summè necessaria; igitur legem positivam, utpote liberam, non comprehendit. *Resp.* Est summè necessaria *ex parte*, non autem *ex toto*; est enim regula universalis omnium actionum humanarum, inter quas multæ sunt, quarum objecta nec *intrinsecè* bona, nec mala sunt, adeoque nec præceptæ necessariò, nec prohibitæ: igitur sunt objectum legis positivæ. Prima morum regula ubi *indefectibilis* dicitur, sensus est

est, eam à vero, & honesto deficere non posse; quod ipsum legi divinæ positivæ æque ac naturali competit, cum utriusque origo sit rectitudo Dei infinita. Secus est de *immutabilitate*, quæ solius Juris naturalis propria est, quamvis & ista suo modo in legem positivam cadat.

QUAESTIO III.

Utrum omnis actus moralis, ut honestus sit, ex charitate Dei procedere debeat?

Perpetuæ *Jansenistarum* hæ fraudes sunt, ut 87.
 sub pietatis larva nequitiam suam tegant. Id quod etiam deplorabat CLEMENS Papa XI. in Bulla, *Unigenitus* anno 1713. 6. Idus Septembris data, Apostolico ore sic elocutus: *Unigenitus Dei Filius, pro nostra, & totius mundi salute filius hominis factus, dum Discipulos suos doctrinâ veritatis institueret, universamque Ecclesiam suam in Apostolis erudiret, præsentia disponens, & futura prospiciens, præclaro ac saluberrimo documento nos admonuit, ut attenderemus à falsis Prophetis, qui veniunt ad nos in vestimentis ovium, quorum nomine demonstrantur potissimum Magistri illi mendaces, & in deceptione illusores, qui splendidâ pietatis specie prava dogmata latenter insinuantes, introducunt sectas perditionis sub imagine sanctitatis, utque facilius incautis obrepant, quasi deponentes lupinam pellem, & sese divinæ legis sententiis, velut quibusdam ovium velleribus obvolvunt, Sanctarum Scripturarum, adeoque etiam ipsius Novi Testamenti verbis, quæ*
 Tom. II. Q multa

multipliciter in suam, aliorumque perditionem depravant, nequiter abutuntur: antiqui scilicet, à quo progeniti sunt, mendacii parentis exemplo ac magisterio edocti, nullam omnino esse ad fallendum expeditiorem viam, quàm ut ubi nefarii erroris subintroducitur fraudulentia, ibi divinorum verborum pretendatur autoritas. Igitur ex mente Jansenistarum, ducibus Bajo, & Quesnello, omnes actus morales, ne vitiosi sint, ad Deum referri debent, & quidem ex motivo charitatis propriè dictæ, quin aliud habere motivum formale bonum queant, alioquin actus tales erunt dilectio vitiosa. Omnis amor creaturæ rationalis, dicebat Bajus in prop. 38. damnata, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur; aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum S. in corde diffusa Deus amatur. Cui consonant sequentes propositiones Quesnelli à CLEMENTE XI. in Bulla, Unigenitus, damnatæ: 44ta: Non sunt nisi duo amores, unde volitiones & actiones omnes nostræ nascuntur; amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; & amor, quo nos ipsos, ac Mundum diligimus, qui, quod ad Deum referendum est, non refert, & propter hoc ipsum fit malus. 45ta: Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, necesse est, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque actiones ejus corrumpat. 46ta: Cupiditas aut Charitas usum sensuum bonum, vel malum faciunt. Nempe, si Quesnello credimus, amor unicum humani cordis organum est. 47ma. Obedientia legis profuere debet ex fonte, & hic fons est charitas. Quando

do

do Dei amor est illius principium interius, & Dei gloria ejus finis tum purum est, quod apparet exterius; alioquin non est nisi hypocrisis, aut falsa justitia. 49na: Ut nullum peccatum est sine amore nostri, ita nullum est opus bonum sine amore Dei. Nulla igitur est virtus, nisi motivum formale habeat Charitatem propter Deum, nulla Fides, Spes nulla. Omnia alia salutis media continentur in Fide, tamquam in suo germine & semine; sed hæc fides non est absque amore & fiducia. Ita prop. 52. Et 57ma: Totum deest peccatori, quando ei deest spes; & non est spes in Deo, ubi non est amor Dei. 58va: Nec Deus est, nec Religio, ubi non est charitas.

Certum est, dari posse actus bonos, non morales solum, sed etiam theologicos, etsi ex motivo charitatis Dei non procedant. Nam 1°. Sap. 8. v. 7. Et si justitiam quis diligit: labores hujus magnas habent virtutes; sobrietatem enim (gr. σωφροσύνη, temperantiam) & prudentiam docet, & justitiam, & virtutem (gr. ἀνδρεία, fortitudinem) quibus utilius nihil est in vita hominibus. Ubi quatuor virtutes Cardinales commendantur tamquam hominibus utilissimæ: quis verò ita rudis sit, ut nesciat, istarum formale motivum ab illo charitatis diversum esse? 2°. Apostolus I. ad Cor. 13. Fidem, Spem, & Charitatem tamquam virtutes distinctas ponit: Fides, Spes, Charitas, tria hæc; major autem horum charitas: si autem major duntaxat, igitur & cæteris sua vis & laus debetur. Unde Synodus TRIDENTINA Sess. 6. c. 6. ait hominem per fidem, timorem, & spem disponi ad charitatem & justificationem; igitur

Q 2 sunt

sunt actus salutares sine charitate. Et *can. 7. Siquis dixerit opera omnia, quæ ante Justificationem sunt, quacunque ratione facta sint, verè esse peccata, vel odium Dei mereri; aut quantò vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tanto eum graviùs peccare, anathema sit.* Facit huc quoque *Canon 8. Siquis dixerit, gehennæ metum, per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus, peccatum esse, aut peccatores pejores facere, anathema sit.* Quis neget plura dari motiva honesta præter illud charitatis? igitur & actus sunt honesti, qui talibus motivis nituntur, si videlicet ipsa quoque objecta honesta sint, nec alia interveniat circumstantia, quæ vitiosa sit. Jejunet homo peccator, det eleemosynas, ut peccatorum veniam consequatur: an ideo peccet, si ex charitate ista non procedant? certè *sine aliquibus bonis operibus difficile vita cujuslibet pessimi invenitur, inquit S. AUGUSTINUS de spir. & lit. c. 28.*

Respondetur ad objecta.

Obj. I. Apostolus I. ad Cor. 13. disertè ait, opera omnia sine charitate nihil prodesse: Si linguis hominum loquar, & Angelorum . . . Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam; & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Ergo. Resp. Apostolus hic loquitur de charitate habituali: opponit enim istam partim donis gratis datis, partim aliis operibus moraliter bonis, aitque solam esse charitatem, quæ
homi-

hominem Deo gratum, & amicum faciat. *Corinthii* nempe admirabantur donum linguarum, & Prophetiæ, ac scientiæ: illos proinde hortatur: ut his omnibus præferendam ducerent charitatem, qua Deo intimè unimur, reddimurque filii Dei, & regni cælestis hæredes. Unde v. 8. *Charitas nunquam excidit*, (h. e. durabit usque in alteram vitam) *sive Prophetia evacuabuntur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur.* Hæc enim omnia in altera vita cessabunt.

Inst. 1. Idem Apostolus c. 16. *ep. cit. Corinthios* hortatur: *Omnia vestra in charitate fiant* Ergo. *Resp.* Verba hæc intelligi possunt vel tanquam *consilium*, quod dabat *Corinthiis*, ut ex charitate omnia facerent; vel ut *præceptum*, sive *negativum*, nequid unquam agerent, quod charitati adversaretur; sive *adfirmativum*, ut sæpius ex motivo charitatis operarentur. Quæ tamen posterior acceptio longius à mente Apostoli abesse videtur, prævalentque duæ priores. Id enim frequentius agebant Apostoli, ut ambitionem, iram, contentiones, intemperans lucri & commodi studium à primis Fidelibus ad Fidem recens conversis averterent.

Inst. 2. Apostolus idem videtur commendasse *Corinthiis*, quod Christus præceperat omnibus *Matth. 22. v. 37. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua:* Hoc autem Christi mandatum cum omni extensione sumi debet; ergo. *Resp.* Duobus modis istud Christi præceptum intelligi potest: 1°. ut Deum amemus amore appetitativè summo h. e. super omnia, eumque rebus cæteris omnibus anteferamus. *Cùm ait: toto corde* (inquit S. AU-

246 DE REGULA MORUM.

GUSTINUS L. I. de *Doctrina Christ.* c. 22.) totâ animâ, totâ mente, nullam vitæ nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, ut aliâ re velis frui; sed quidquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quo totius dilectionis impetus currit. 2°. Nequid ab homine fiat, quod hujus amoris repugnat officiis. Utraque hæc acceptio est ferè communis PP. & Interpretum. Exinde autem minimè sequitur, actiones nostras omnes ex motivo charitatis procedere debere, ut honestæ sint, Deoque gratæ.

Inst. 3. Omnia opera nostra ex motivo charitatis fieri debere, Christus jam antea significaverat *Matth.* 12. v. 30. dicens: *Qui non est mecum, contra me est.* Ergo. *Resp.* Duplex potissimum sensus horum verborum est: 1us: Satanæ, cujus virtute me dicitis ejicere dæmonia, adeo mecum non est, ut etiam contra me sit, nec solùm non congreget mecum homines in horreum Dei, sed eosdem quoque dispergere studeat, & à Deo abducere. Proinde ipsa operum diversitas satis demonstrat, me inter & dæmonem nullam esse concordiam. Nempe Pharisei dixerant v. 24. *Hic non ejicit dæmones nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.* 2us: q. d. Vos Pharisei quasi iudices æqui & indifferentes haberi vultis, qui nec pro me sitis, nec contra me, sed pro veritate; at neque vos, neque alios velim decipiatis. Nam etsi verum esset, quod simulatis, vos neque pro me, nec contra me esse; adhuc tamen culpa in vobis residet: eùm enim Scripturarum scientiam profiteamini, primos vos oportuit meas tueri partes. Unde v. 33. ad eos Christus: *Aut facite arborem bonam,*

Et fructum ejus bonum; aut facite arborem malam, Et fructum ejus malum: siquidem ex fructu arbor agnoscitur.

Obj. II. Ex mente Ss. PP. inter charitatem Dei, & peccatum nihil mediat. Ita S. LEO Serm. 5. de jejunio ait: *Rationalis animus, qui sine dilectione esse non potest, aut Dei amator est, aut Mundi.* Et S. AUGUSTINUS in Ps. 18. *Qui noluerit servire charitati, necesse est, ut serviat iniquitati.* In Enchir. c. 107. *Regnat enim carnalis cupiditas, ubi non est charitas.* L. I. Retr. c. 5. *Voluntas sine charitate tota est vitiosa cupiditas.* L. de Gr. Chr. c. 26 *Ubi non est dilectio, nullum bonum imputatur, nec recte opus bonum vocatur.* Iterum L. de grat. & lib. arb. c. 18. *Quidquid se putaverit homo facere, si fiat sine charitate, nullo modo bene fit.* Consentit S. THOMAS 2. 2. q. 23. a. 7. ad 1. *Sine charitate non potest esse actus perfecte bonus, quia deest debita ordinatio in ultimum finem.* Ergo. Resp. Ad 1um. Sensus est, hominem per dilectionem vel Deo adherere, vel creaturis, quin exinde inferri possit, quemvis actum, ut honestus sit, ex motivo formali charitatis Dei procedere debere, & eo ipso vitiosum esse, si ex alio motivo procedat. Nam S. Papa in eodem Sermone æque dicit necessariam esse dilectionem proximi: item commendat cæteras virtutes, veluti patientiam, mansuetudinem, liberalitatem: contemptum rerum terrenarum inculcat, atque: *Christi instituta nobis onerosa non essent, Et ab omnibus nos periculis liberarent, si nihil aliud quàm quod amandum jubetur, amaremus.* Ad 2^{dum}. Sensus est, hæreticum & Schismaticum

servire iniquitati, eo quod servire charitati non ve-
 lit, servando pacem, & unitatem Ecclesiæ. Ad
 3^{tium}. Verba hæc *loc. cit.* non leguntur, sed. c. 117. Cæ-
 terum nisi habitus charitatis regnet in homine; regnat
 utique carnalis cupiditas, quatenus homo concu-
 piscentiis suis nihil non indulget; quin tamen id-
 circo opera ejus omnia sint vitiosa, quòd ex cha-
 ritate non procedant; modò ex alio honestatis mo-
 tivo operetur. Similiter ad 4^{tum}. Nempe volun-
 tas habitu charitatis destituta amplius in malum in-
 clinatur, sæpius etiam ab honesto deficit: num id-
 circo etiam inhonestus ille actus est, quem ex mo-
 tivo formali alterius virtutis elicit? Ad 5^{tum}. S.
 P. ibi loquitur contra *Donatistas*, aitque omnia
 opera in speciem bona nullius esse valoris, si desit
 habitus charitatis erga Deum & proximum, veluti
Donatistis Ecclesiam scindentibus. Addit enim:
Unde meritò creduntur, qui extra Ecclesiam ba-
ptismum Ecclesiæ perceperunt, non habere Spiri-
tum Sanctum, nisi cum ipsi Ecclesiæ, vinculo
pacis per connexionem charitatis, adhærescunt.
 Ad 6^{tum}. Ex mente S. Patris, quidquid se putave-
 rit homo facere bene, si fiat *exclusivè*, sine chari-
 tate Dei & proximi, nullo modo fit bene. Si fit
 sine charitate Dei, & proximi per merum *defectum*
 hujusmodi charitatis, tunc si deficit habitus chari-
 tatis, non fit bene bonitate operis hominem ad
 cœleste regnum perducentis; si deficit sola chari-
 tas actualis, ex aliarum virtutum motivo fit bene.
 Ita enim de timore Dei S. D. disertè testatur *loc.*
cit. dicens: *Ne nos arbitremur non accepisse spiri-*
tum timoris Dei, quod sine dubio magnum est
Dei donum. Non quo timore Christum Petrus
 nega-

negavit: sed illius timoris spiritum accepimus, de quo dicit ipse Christus: Eum timete, qui habet potestatem, & animam & corpus perdere in gehennam; ita dico vobis, hunc timete. Ad 7^{mum}. S. THOMAS duntaxat vult, quòd actus ex alterius virtutis, quàm ex charitatis motivo elicitus non sit æque bonus, & perfectus: ait enim: *Et secundum hoc sine charitate potest quidem esse aliquis bonus ex suo genere, non tamen perfectè bonus, quia deest debita ordinatio ad finem ultimum.* Contextus sic habet: *Actus alicujus charitate carentis potest esse duplex: unus quidem secundum hoc, quòd charitate caret, utpote cùm facit aliquid in ordine ad id, per quod caret charitate: & talis actus semper est malus: sicut Augustinus dicit (L. 4. contra Julian. c. 3.) quòd actus infidelis, in quantum est infidelis, semper est peccatum, etiam si nudum operiat, vel quidquid aliud hujusmodi faciat, ordinans ad finem suæ infidelitatis. Alius autem potest esse actus charitate carentis, non secundum id, quòd charitate caret, sed secundum quod habet aliquod aliud donum Dei, vel fidem, vel spem, vel etiam naturæ bonum. Et secundum hoc, &c.* Ubi sicut & in ☉ eos duntaxat actus dicit esse malos, qui neque ordinantur, neque ordinari possunt ad finem ultimum. Exempli loco ponit avarorum prudentiam, qua excogitant diversa genera lucrorum.

Inst. I. S. AUGUSTINUS in Enchir. c. 117. disertè negat, Fidem & Spem ad vitam æternam prodesse, nisi accedat charitas; ait enim: Qui non amat, inaniter credit, etiam si vera sint, quæ credit; inaniter sperat, etiam si ad æternam fe-

licitatem doceantur pertinere, quæ sperat. Subscribit iterum S. THOMAS q. 4. de Fide a. 5. dicens: *Fides in ormis non est vera Fides, quia non habet perfectionem ex parte voluntatis.* Ergo. Resp. S. D. ibidem significare voluit, quod ante Apostoli docuerant, sc. solam Fidem non justificare, & fidem sine operibus esse mortuam. Item *charitatis nomine potissimum hinc intelligit amorem justitiæ, nam addit: Quamvis enim sperare sine amore non possit; fieri tamen potest, ut id non amet, sine quo ad id, quod sperat, non potest pervenire: tamquam si sperat vitam æternam, quamvis non habeat, & non amet justitiam, sine qua nemo ad illam pervenit.* Eodem modo intellige Doctorem Angelicum, nempe Fidem informem non esse veram, h. e. salvificam Fidem.

Inst. 2. S. P. in ep 167. ad Hieron. c. 4. Ita loquitur: Ut generaliter breviterque complectar, quam de virtute habeam notionem, quod ad rectè vivendum attinet. Virtus est charitas, qua id, quod diligendum est, diligitur. Hæc in aliis minor, in aliis major, in aliis nulla est. Et L. 2. contra Crescon. c. 12. Charitas cooperit multitudinem peccatorum, quæ una si adsit, omnia illa rectè fiunt, si autem desit, omnia illa frustra fiunt. Item L. 3. Operis imperfecti: Inter divine gratiæ species si poneretis dilectionem . . . sine qua nemo piè vivit: sine qua nullius est bona voluntas; & cum qua nullius est nisi bona voluntas; verè liberum defenderetis, non inflaretis arbitrium. Ergo. Resp. Ad Imum. Ex mente S. P. virtus in genere, quatenus peculiare virtutes omnes in se complectitur, est charitas, videlicet,
amor

DE REGULA MORUM. 251

amor boni seu honestatis universalis, consentaneæ rectæ rationi, qua charitate id, quod diligendum est, diligitur. Hac charitate peculiare omnes honestates, quæ in virtutibus singulis continentur, sive quæ ad Deum, sive quæ ad mores pertinent, diliguntur. Quòd autem S. D. nomen charitatis pro universali amore boni non rarò usurpet, patet ex L. 8 de *Trinit.* c. 10. ubi charitatem ita definit: *Quid est autem dilectio, vel charitas, quam tantopere divina Scriptura laudat, & prædicat, nisi amor boni?* Aliquando etiam charitatis nomine intelligit bonam voluntatem, qua quis in suis operibus non aucupatur bona terrena, sed cœlestia & immortalia desiderat; veluti cùm in *Pf.* 89. ait: *Omnia bona opera nostra unum opus est charitatis, plenitudo enim legis charitas . . . Tunc enim recta sunt opera, cùm ad hunc unum finem diriguntur.* Nempe ibi ostendit discrimen inter homines V. & N. T. aitque illis pro bonis operibus sola, vel penè sola præmia terrenorum bonorum Deum polliceri videri; ablato autem V. L. velamine considerare homines mirabilia de Lege Dei, h. e. ad cœlestem beatitatem anhelare. Ad 2dum. Loquitur contra *Donatistas*, ut supra. Ad 3tium. Sine habituali dilectione nemo piè vivit, nulliusque est bona voluntas. Item sine virtuali dilectione, qualis est quævis boni superni cupiditas, nemo piè vivit. Demum sine formali dilectione Dei super omnia, urgente præcepto, de hac dilectione elicienda, nemo piè vivit, nulliusque est bona voluntas. Nempe *Pelagiani*, adversus quos S. P. ibidem agebat, non aliam admittebant gratiam, nisi quæ ad ordinem naturæ pertineret, vel esset quid
homi

homini extrinsecum, veluti lex, & prædicatio Evangelii. Dilectionem autem in quavis significatione acceptam, Dei donum esse negabant, eandemque solis naturæ viribus tribuebant. Unde S. D. id agebat, ut *Julianus* inter varias divinæ gratiæ species etiam dilectionem recenseret, in quacunque significatione illa accipiatur.

Inst. 3. Idem L. de patient. c. 23. Hæc, inquit, propter charitatem dicta sint, sine qua in nobis non potest esse vera patientia: quia in bonis charitas Dei est, qua tolerat omnia; sicut in malis mundi cupiditas. Et L. 3. de doctr. Chr. c. 10. Non præcipit Scriptura nisi charitatem, nec culpatur nisi cupiditatem, & eo modo informat mores hominum. Ergo. Resp. Ad 1mum. S. P. iterum per charitatem intelligit bonam voluntatem, qua sc. boni studiosa est; & cupiditatis nomine voluntas studiosa mali apud eundem accipitur. Hæc igitur voluntas bona (inquit L. de pat. c. 25.) id est, voluntas Deo fideliter subdita, voluntas superni ardoris sanctitate accensa, voluntas quæ diligit Deum, & proximum propter Deum; sive amore, de quo respondet Apostolus Petrus: Domine tu scis, quia amo te; sive timore, de quo dicit Apostolus Paulus: In timore & tremore vestram ipsorum salutem operamini; sive gaudio, de quo dicit: Spe gaudentes in tribulatione patientes; sive tristitiâ, qualem se dicit magnam habuisse pro fratribus suis, quacunque amara, & aspera sufferat, charitas Dei est, quæ omnia tolerat. Ad 2dum. Non præcipit Scriptura nisi charitatem, h. e. bonam voluntatem; nec culpatur nisi cupiditatem, h. e. malam voluntatem.

lunta-

luntatem, sicque mores hominum informat. Cùm enim bona voluntas finem honestum respiciat, mala autem inhonestum; fit ut omnia bona hominum opera ex voluntate bona, & mala omnia hominum opera ex voluntate mala tamquam ex fonte profluant. *Quid est autem dilectio, vel charitas* (inquit L. 8. de Trin. c. 10.) *quam tantopere divina Scriptura laudat, & prædicat, nisi amor boni?* & L. 2. contr. 2. ep. Pelag. c. 9. *Quid est boni cupiditas nisi charitas?* Nempe charitas, seu bona quævis voluntas est motus, quo fertur animus ad quiescendum denique in Deo tamquam in fine ultimo, nam omnis bona voluntas tandem in Deum definit, in quo ultimatò quiescit. Cupiditas contra, seu quævis mala voluntas est motus, qua fertur animus ad quiescendum denique in creatura, tamquam in fine ultimo, neque ultra progreditur. Apertè hæc significat S. P. L. 2. de peccat. mer. c. 18. *Quantquam voluntas mirum si potest in medio quodam ita consistere, ut nec bona, nec mala sit. Aut enim justitiam diligimus; & bona est; & si magis diligimus, magis bona est; si minus, minus bona; aut si omnino non diligimus, non bona est. Quis verò dubitet dicere, voluntatem nullo modo Justitiam diligentem, non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem? Si ergo voluntas aut bona est, aut mala, & utique malam non habemus ex Deo; restat, ut bonam voluntatem habeamus ex Deo.* Dilectio autem Justitiæ sive universalis, quæ omnia officia Deo, sibi & proximo debita complectitur; sive particularis; veluti distributivæ aut commutativæ, non est amor honestus theologicæ charitatis, neque inhonestus amor vitio-

sa cupiditatis. Denique *Serm. 32. c. 14.* Si volumus, inquit, bene vivere, plus amemus, quod promittit Deus, quàm quod promittit hic Mundus: & plus timeamus, quod minatur Deus, quàm quod minatur hic Mundus. Igitur spes præmii, & timor supplicii à Deo infligendi sunt actus honesti, etiamsi ex motivo charitatis theologice non procedant.

CAPUT IV.

De Conscientia.

89.

Sen-
sus
deco-
ri.

Inter ceteros sensus internos esse in nobis *sensum honesti, & decori*, qui veluti pro tribunali sedens exercet iudicium in omnia, quæ agunt homines, decernens, quid pulchrum sit, quid deceat, quid honestum, & quidem absque utilitate, aut voluptate quæsita, ex eo constat, quòd quisque honestiora sua erga alios censeat officia, quo majore cum periculo suo, aut damno fuerint conjuncta, quoque minùs ad nominis sui celebritatem fuerant destinata, quodque ad aliorum honestas actiones, de quibus legimus, & audivimus, in seculis licet prioribus, pariter ac præsentibus laudemus; immo virtutem, fidem, patriæ suæ charitatem, licet nobis damnosam vel in hoste comprobemus. Quæ hoc sensu probantur, *recta* dicuntur & *pulchra*, ac *virtutum* nomine compellantur. Quæ damnantur, *foeda* dicuntur, *turpia* aut *vitiosa*. Huic sensui adânis est suavissimus ille sensus *laudis & honoris*, cum intelligimus consilia nostra & actiones sententiis bonorum hominum probari: cui contrarius est molestissimus vituperii sensus, dum actiones nostræ & consilia aliorum suffragiis dam-

na-